

HÜNKÂR

(حَنكَار)

Osmanlı padişahları için
kullanılan bir unvan.

Sözlükte “Tanrı, hâkim, hükümdar, âmir, efendi, sahip, bey” gibi anlamları bulunan Farsça *hudâvendigâr* kelimesinin *hündgâr* veya *hûngâr* şeklinde kısaltılmış biçiminden gelmektedir.

İlk Osmanlı hükümdarları daha çok “gazi” unvanıyla anılırken I. Murad “Hudâvendigâr” ve “Gazi Hünkâr” diye şöhret bulmuş ve bu iki tabir daha sonraki padişahlar için de kullanılmıştır. Bazı belgelerde *hudâvendigâr* (*Hicrî 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid*, s. 16, 24, 89, 96, 112, 114; *Uzunçarşılı, Medhal*, s. 171, 174), *hündkâr* (*Hicrî 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid*, s. 10) ve *hünkâr* (*Uzunçarşılı, Medhal*, s. 171, 178, 179) unvanları geçmekle birlikte özellikle halk arasında ve çeşitli tarih kitaplarında daha çok *hünkâr* şekli yaygınlık kazanmıştır (*Âşıkpaşazâde*, s. 68; *Gazavât-ı Sultân Murâd*, s. 2, 13, 21; *Neşrî*, I, 155, 197, 213, 223, 231-243; *Koçi Bey*, s. 32, 80-127). Bundan dolayı padişaha nisbet edilen veya ona has olan bazı nesne, mekân ve hizmetleri ifade için “*hünkâr iskelesi*, *hünkâr mahfili*, *hünkâr sofası*, *hünkâr imamı*, *hünkâr müezzini*, *hünkâr şeyhi*, *hünkâr çavuşu*, *hünkâr hasekisi*, *hünkâr defteri*, *hünkâr kayığı*, *hünkâr macunu*, *hünkâr beğendi*” gibi tabirler kullanılmıştır.

Osmanlılar’da *hünkâr* unvanının padişahın dışında başka kimselere verilmediği belirtilmekle birlikte (*Uzunçarşılı, Saray Teşkilâtı*, s. 234) saygı ifadesi olarak bazı tasavvuf büyükleri için de *hudâvendigâr* ve *hünkâr* tabirlerinin kullanıldığı görül-

mektedir. Nitekim *Menâkıbü'l-‘ârifin*’de Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî için *hudâvendigâr* veya *hazret-i hudâvendigâr* (I, 369, 380, 382, 385, 467, 485, 490), *Menâkıb-ı Hacı Bektâş-ı Velî*’de (s. 4, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 16-20) Hacı Bektâş-ı Velî için *hünkâr* veya *hazret-i hünkâr* tabirleri sıkça kullanılmış, bu son eserde Mevlânâ da Molla Hünkâr şeklinde anılmıştır (s. 93-98).

BİBLİYOGRAFYA :

R. Dozy, *Supplément aux dictionnaires arabes*, Beyrouth 1968, I, 410; Eflâkî, *Menâkıbü'l-‘ârifin*, I, 369, 380, 382, 385, 467, 485, 490; *Menâkıb-ı Hacı Bektâş-ı Velî: Vilâyet-nâme* (haz. Abdülbâki Gölpinarlı), İstanbul 1958, s. 4, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 16-20, 93-98; *Hicrî 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid* (nşr. Halil İnalçık), Ankara 1954, s. 10, 16, 24, 89, 96, 112, 114; *Âşıkpaşazâde, Tarih*, s. 68; *Gazavât-ı Sultân Murâd b. Mehmed Hân* (nşr. Halil İnalçık – Mevlüd Oğuz), Ankara 1978, s. 2, 13, 21; *Neşrî, Cihannümâ* (Unat), I, 155, 197, 213, 223, 231-243; *Koçi Bey, Risâle* (Aksüt), s. 18, 32, 80-127; Hezarfen Hüseyin Efendi, *Telhisü'l-beyân fi Kavânin-i Âli Osman* (haz. Sevim İlgürel), Ankara 1993, tür.yer.; *Cevdet, Ma'rûzât*, s. 92; *Uzunçarşılı, Medhal*, s. 171, 174, 178, 179; a.mlf., *Saray Teşkilâtı*, s. 233-234; a.mlf., “Murad I”, *İA*, VIII, 587, 595; Robert Anhegger, “Mu'âli'nin Hünkârname'si”, *TD*, I/1 (1949), s. 145-166; Pakalın, I, 867 vd.; J. H. Kramers, “Hudâwendigâr”, *İA*, V/1, s. 578; C. Orhonlu, “*Khudâwendigâr*”, *ELP* (Fr.), V, 45-46; *Dihhudâ, Luğat-nâme*, XII, 766, 942, 946.

DİA

HÜNKÂR CAMİİ

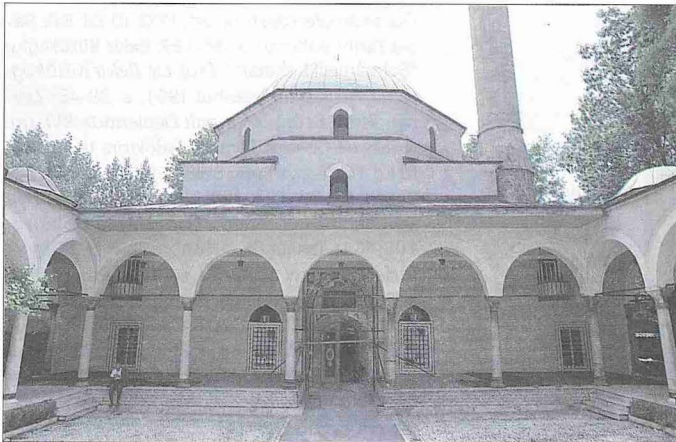
Saraybosna'da
esasî XV. yüzyılda yapılan cami.

Câmi-i Atîk, Ebülfeth ve'l-Megâzî Sultan Mehmed Han Camii adlarıyla da tanınan bu ibadethânenin şehirde pek çok vakfî bulunan Bosna sancak beyi İshak

Bey veya oğlu İsâ Bey tarafından yaptırıldığı ve mahallî rivayetlere göre şehri gezen Fâtihten Sultan Mehmed'in camiyi beğenmesi üzerine onun adının verildiği kabul edilmektedir. Gazi İshak Bey'in buradaki hayratının ilki olan zâviye ve melevîhâne ile imaretin 866 yılı Cemâziyelevvelinde (Şubat 1462) düzenlenen vakfiyesinden caminin de bu yıllarda yapılmış olduğunu çıkarmak mümkündür. İlk müslüman yerleşiminin kurulduğu camiyi çevreleyen mahalle 1516 yılına kadar Hatip mahallesi (Hatibovo-Mahala) adıyla anılmaktayken bu tarihten sonra Eski mahalle ve Sultan Mehmed Eski Camii mahallesi (Stara-Atik Mahala), daha sonra ise Hünkâr mahallesi (Careva Mahala) olarak anılmıştır. İlk yapısı ahşap (Ayverdi'ye göre belki sadece çatısı ahşap) olan Hünkâr Camii 962-968 (1555-1561) yılları arasındaki bir eşkiya baskını sırasında yanmış ve yapı 974'te (1566-67) kâgir olarak yeniden inşa edilmiştir. Evliya Çelebi, 1070 (1659-60) yılında çıktığı seyahatte uğradığı Saraybosna'daki camileri anlatırken burada bir İsâ Paşa Camii'nden bahsederek 926 (1520) tarihli Arapça kitâbesinin kopyasını verir. Bu kitâbede zikredilen yapı acaba Hünkâr Camii adıyla tanınan eser midir? Bu ihtimal gerçek olduğu takdirde cami hakkında bilinenlerin yeniden gözden geçirilmesi gerekir. Her ne olursa olsun bugün Hünkâr Camii olarak tanınan yapı mimari üslûbu bakımından bir XVI. yüzyıl Osmanlı eseridir.

Hekimoğlu Ali Paşa'nın divan efendisi Şehîdî Osman Efendi 1173 (1759-60) yılında yapıya bir kütüphane eklemişse de bina 1912'de yıkılmış ve kitapları Gazi Hüseyin Bey Kütüphanesi'ne nakledilmiştir. Mehmed Fâzıl Paşa 1264'te (1848) caminin iki yanına kanatlar ilâve ettirmiştir. Bu tamir ve ilâvelere dair şair Zîver Bey'in sekiz beyitlik Türkçe manzumesi hattat Mehmed Rifat Efendi tarafından yazılarak taçkapı alınışına konulmuştur. Külliye teşkil eden yapılar arasında medrese, mektep ve hamamdan ise bir iz kalmamıştır. Yine aynı hayır sahibinin Fâtihten Sultan Mehmed adına yaptırdığı köprü de XX. yüzyıl içinde yenilenerek bütünüyle yok edilmiştir (bk. HÜNKÂR KÖPRÜSÜ).

Tek kubbeli, kare mekânlı tipte inşa edilmiş olan Hünkâr Camii dıştan 15,42 x 15,32 m. ölçüsündedir. Mermer sütunlara oturan sivri kemerli ve evvelce kubbeli olduğu tahmin edilen son cemaat yerinden girilen taçkapı da sivri bir kemerin içinde açılmış olup derin bir niş ve kavsaradan yoksundur. Kare planlı harimi yak-

Hünkâr
Camii –
Saraybosna /
Bosna - Hersek